

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

1966 ч.
СЕНТЯБРЬ
2
ПЯТНИЦА
№ 207 (6538).
Өртөз 2 көп.

СЭКП Төп Комитетинде

Кыдаттын Компартиясынын Төп Комитетинин аш Мао Цзэ-дунун ууртулгазы-биле ажалдап артын ХI пленумунун кыдат парламента парламентинин динналыгы СЭКП Төп Комитетинде шыгыгы кичээтпей салды.

Ол динналыгдан алгаш көргө, Кыдаттын Компартиясынын ТК-зынын пленуму иштиги айтырларынын көргөн болгаш «пролетариян улут култур революциясы» дигир түвенин дугайында доктаалды хүлээп алган болуп турар. Оон-биле чергелештир ол пленум делегейин коммунист шимчээшкенин айтырларынын талазы-биле алаан каш медегелдерин кылган болгаш оон-биле холбаштыр СЭКП-ге болгаш Совет Эвилелинге уур хол-нутулчу каллашыны кылган. Пленумун шийтирлери Кыдаттын Компартиясынын ууртулгазынын болуун онзагай улаанышкынын моон соңгаар-даа боттандырып чорудар. 1957 болгаш 1960 чылдарын Чоулел хуралдарына акы-дузма партияларын кады ажалдап кылган марксист-ленинчи шутума ол улаанышкынын уурлангыштыр тургузар дээр болалын албан өзүзү-биле байткаан.

Кыдаттын Компартиясынын ууртулгазы советке уур болуун шутуну Кыдаттын Компартиясынын албан өзүзүн политиказы кылдыр чулдузуу көөрүн дүрүмтүдүп алганын пленумун документтери көргүзүп турар. Имперализмге уур, оон иштинде америк имперализмнин Бетнамда агрессиязын уур демиселге дем каткан кемчелер дугайында СЭКП-нин болгаш акы-дузма еске-даа партияларын саналарын пленум шуту-ла хүлээз.

Кыдатка шагаан бээр тургучу чорудуп келген советке уур кампани чогуу-на харын ол пленумун соонда чаа күш-биле кыгыгып унган ол факт болууче кичээтпей ажалдыр турар. СЭКП-нин АКШ-биле «сулжашыны» дугайы, Совет Эвилелинге «капитализмни дагын тургузуу тюр-рун» дугайы дигир иштери бодалдары-биле чаап чыгышымаан, Кыдат Улус Республикасынын ууртулгазы СЭКП-нин болгаш КР-нун арамында харылааларын дыка баксырадырынга база дагы иди берип турары улам илден апар чыдар. Херектин ужуру Пекинде совет элчин теринин чанынга массалык кара-туралында ажаллашынынын организастарына га беин чедип турар-дыр.

Кыдат компартиянын ууртуру органынын албан өзүзү-биле кылган ыдыг ажалыг кемчелери болгаш медегелдери делегейин коммунист шимчээшкенин чыгыс эвинин херээнге, социализм, национал дамаарышпас чорук дээр, тайбын болгаш улаустарын айыл чок чорук дээр демиселди херээнге караа чедир турар чаа шыгыгы базым-дыр деп СЭКП Төп Комитети санап турар. Имперализм дээр революст шимчээшкениге уур демиселге болуун куленишкенин илдепейжидип, Бетнамда түзек-бужар дайынын калбартып турар мындыг байдала ыдыг базым

имперализмге болгаш реакцияга онза улут ачы-дузаны чедирип турар. Имперализмге болгаш реакцияга уур дем каткан, дугурулгалыг демселден ойталаан дээр, коммунист шимчээшкенин, социализмге дем каллашынын чарыдарлар болгаш антиимпералисттик фронтун кошталыр дээр соксаал чок орадажышкыны дээр харысалга Кыдаттын Компартиясынын болгаш КР-нун ууртулгазын чүчү-биле онзажыр апар.

Имперализмге уур, бүтү-ле реакцияг күштерге уур демисел бүтү-ле коммунист партияларын, бүтү социалист чуртарнын, революст болгаш хосталгалыг шимчээшкенин бүтү орадарынын чыгыс эвин, сы-рый каттыжышкынын болгаш оп-сеткил каттыштырылганын чүчүлүг негеп турар дээрин СЭКП Төп Комитети кезеде барымдаалып келген бол-гаш барымдаалып-даа турар.

Кыдаттын Компартиясынын ууртулгазынын тургузуу турары берге-лер турзажок, Совет Эвилелинин коммунист партиязын кыдат комму-нисттер-биле, хай миллион кылат улус-биле найыралды быжылдарыне ула-ланг шутуну моон соңгаар-даа чорудар, делегейин коммунист шим-чээшкенин чыгыс шутунун, марксист-ленинизмнин, пролетарж ин-тернационализмнин принциптери шийтирилг камталар.

Байырлыг хурал

МОСКВА. (СЭТА). Вьетнамын Демократтыг Республикасынын 21 чыл оонга холбаштыр Москванын хей-нिति төлөөлүлери хуралы Со-вет Армиянын Төп быжынынга бол-ган.

Хуралдын президиуму — ВДР-нин Национал хуралын доктаамал комитетинин даргазын орадажы-ам, Вьетнам-совет найырал инити-ленин даргазынын орадажыын Игун Сиея баштаар — ол инитиленди тил-лээр, ВДР-нин Совет Эвилелинде элчин Игун Ван Кинь, Мурнуу Вьетнамын хостарынын Национал фронтунун ССР-де доктаамал та-лаа черинин баштын — Ланг Куанг Минь.

Аалчылар-биле кады президи-ум — СЭКП ТК-нын Политбюроунун кежигүн, ССР-нин Министрлер Чө-вүлелинин Даргазынын бирги орада-жыы Д. С. Полянский, ССР-нин Дээди Совединин Президиумунун Дар-газынын орадажыын К. Ф. Ильашен-ко, ССР-нин Дээди Совединин На-ционаллар Совединин Даргазы Ю. И. Паленко болган оон-даа ескелер.

Хуралды СЭКП-нин Москва хоор-комунун секретары А. М. Калашни-ков ажытка.

СЭКП ТК-нын кежигүн, Пра-да солунун кол редактору М. В. Зминых аалчылар ойнуп кутайына илеткел кылган.

Күскү аңдарылга — дүжүттүн магадылалы

Көдз ажил-агый бүдүрүлгезин улам ыңай хөгжүдеринге база мал ажилы-ның дүргөн темпиги көдүрүлүшкүндө чер ажилын дүргөн хөгжүде-ри, көдз ажил-агый култураларынын ажаллазын ажикилди тургаш, оң унчу-дүжүткүрүн бедидери чугула ужу-дузалыг, Бо сорулганы күседи-ринге хөрүнүнү күскү үеде агротехниктиг ажалдап кылышынын чору-дары чугула.

Ам республикада тараа болгаш мал чөм култураларнын массалыг ажаап алышынын эгелзэн. Чазын тарыыр култураларнын шалдери база хосталып эгелзэн, оларнын күскү аңдарылгазын чорудар үе келген. Күскү чер аңдарылгазын көл чүүл — оң таарыыр хуусаалары болуп. Тараа, мал чөм култураларын ажаап алган сөөлүндө дораан чоруткан күскү чер аңдарылгазы эки болуп. Эрте болгаш пратина хөрүнүнү температурасы 10—12 градус турда күскү чер аңдарылгазын чорударга, аңаа үнгөн чарыгдал элзэн маш катан артыншылыг эгитинер деп чүвени көргүскен. Күскү чер аңдарылгазын бисте аңдарышаан, илир азы бистерлиг элек-биле доваран чымчалыр агрегат-биле чорудуп турары хөрүнүнү курга-рын болдурбай турар. Ылаңгы оң арга бистиң республиканын чини хөр-үнүнү тараа шалдеринге онза эки.

Ам республиканың колхозтары болгаш совхозтары тараа култураларын, мукурузаны, чыгыс чыгыс ситенерин хей-биле кескен. Ынчангаш хей га тараа шалдерини күскү аңдарылгазын чорудар арга бар апарган. Күскү чер аңдарылгазын чогуур хуусаазында чорударга, дүжүтте немелде ылавыла болурун тарааны бүрүзү эки билер. «Тилелге», «Тыва» совхоз-тар, дүжүлгэ станциязы, Ааа-Хем районун «Тилелге», Ленин аттыг, Номунизмче орук» колхозтары, Таңды районун «Революциянын чал-быкы», «Совет Россия» колхозтар күскү чер аңдарылгазын чыл бүрдө эки чорудуп тургаш, көдз ажил-агый култураларынын бедид дүжүдүн ап келгенер. Бо чылын ол ажил-агыйлар тараа култураларынын га бүрүзүн-ден 12—16 центнер дүжүттү ап турар, мал чөм култураларын, карто-фельдин болгаш ногааларын дүжүдү база эки болган. Республиканың чам-дын ажил-агыйларын уауртукчулары, тускай эртемниглер күскү чер аңдарылгазын чогуур хуусааларында чорударыне кичээтпей салбайн кел-ген, оң агротехниказын негелдерин сагывайн турарлар. Күскү чер аңдарылгазын илиртээшкенин чока чорудуп, чалдарны артырып каап тур-тар. Бо чөтөс ажилга ажил-агыйларын чүгө тускай эртемниглер бу-руулуг эвес, механизаторлары база буруулуглар. Чижээлзэрге, «Кан-Тей», «Межегей» совхозтарнын механизаторлары тараан шалдуу ханызы 18—22 см турда, күскү чер аңдарылгазын чүгө 10—12 см ханы кылдыр чорудуп турар. Черни ынчаар үрей тарып турарларга ажил-агыйларын агроно-мдары-даа, салбырлар эргеленчилери-даа, бригадирлер-даа, үчтөчкөр-даа чогуур харысалганы хүлээтпейн турарлар. Улуг-Хем, Чаан-Хемчик рай-оннарнын ажил-агыйлары күскү чер аңдарылгазын база дына организас чок чорудуп, планын чүгө 1,2 хуу күсүткенер.

Республиканың колхозтары болгаш совхозтары келер чылдың дүжү-дүнө 197,8 муң га черни күскү аңдарылгазын чорудар планын, а бо чылдың август 25-те меда-биле алдыга чүгө 3,2 муң га чер аңдартын-ган азы план дөңгүлөп 1,7 хуу күсүткенер. Чаан-Хемчик районун ажил-агыйлары агротехниканын негелдерин сагывайн, чазын уур та-раан черге тараа култураларын чампып тарып турарында чыл бүрдө чавыс, дүжүт ап турарын айтыр херек. Бо чылын база-ла ол район күскү чер аңдарылгазын чорутпайн турар деп чугаалап болуп, аңдарган чери но-жазында найы-даа райондан эвээш.

Ол районун ажил-агыйларында күскү чер аңдарылгазынын графиги тургустуумаан, механизаторларга онзаалдарын бербэн, күскү чер аңда-рылгазын эң дээр агротехникте хуусааларга чорутканы дээр немелде ажил телевиди тысырын көрбөйн турар. «Чыраа-Баны» совхозта чыгыс-даа га чер аңдартынмаан, а совхозтун күскү чер аңдарылгазынын планы 5,5 муң га. «Өм», «Найырал», «Сут-Хал», «Тыва», «Тилелге», «Тес-Хем» совхозтар күскү чер аңдарылгазынче ам-даа кирбээнер. Ол ажилды чорудуп турар ажил-агыйларда күш-ажылдың буудуручүлү дыка кууд. Чижээлзэрге, «Сукпан», «Кан-Тей», «Межегей» совхозтар планын 1,4—6 хуу күсүткен, а аңдарып болуп чер көмүч хей. «Межегей» совхозта ил-чирбелг 67 транкторларын чүгө 7-зи күскү чер аңдарылгазында ажил-дап турар. Артык транкторлар лызы-буру чылдагааннар-биле аңаа турар. Бо совхозта элчег нормазынын күсүлдөз 3—4-ле га, а норма оон ийи катан хей. Ааа-Хем районун колхозтарында транкторларын буудуручүлү база чавыс. «Улуг-Хал», «Сукпан», «Элегес» совхозтарда байдал оон-даа дора.

Күскү чер аңдарылгазынга таарымчалыг үе келген, ынчангаш оң тем-пизин каш катан дүргедир херек. Агрегат бүрүзүне онзаалдары бергаш, оң күсүлдөзүнүн шынарын хынаары чугула. Эрткен база бо чылын ажиллап турда, амыктын көргүскен трантор агрегаттарын болуңел ажилдадып тургаш, саван бөлүп сарааттар ажилдарын дүргедидир чугу-ла. Бо ажил-агый кампанига социалисттик чарышты механизатор, зөө-но, бригада, ажил-агый, район бүрүзүне калбартып тургаш, оң түңкелди донтаамал үндүрүп, элчег, сезон нормазын ажыр күсүткенин, ажилдың бедиди шынары дээр немелде ажил телевиди тысырын калбартыры чугу-ла. Механизатор бүрүзү күскү чер аңдарылгазы тараа, мал чөм кул-тураларын, картофельдин, ногааларын дүжүдүнү муң-муң тонна немел-дени бээрин билер умурлуг. Чүгө ыныг соруга-биле ажилдап тургаш, чаа беш чылдың ийги чылында республиканын көдз ажил-агыйнын бүгү адырларынын улам ыңайгы көдүрүлүшкүнү чедип ап болуп бис. Бо сорулганын күсүлдөзүн чедип алыр дээр СЭКП райкомнары, райкүс-комнар, көдз ажил-агыйнын буудуруга эргелелдери ажилды чогуур дем-нелге организастары негетинип турар.

Беш хонукта

Улуг-Хем районда «Бүш-ажыл-дын хостуу» колхозтун комбайнер-лери аразында калбарган соци-алисттик чарышты түңкелди аг-уст 31-де үндүргөн. Аңаа Фрол Шатрип онза шылгараан. Тараа ажаалдамын эгелзэн бо үеде чедир 225 га черни ол кестирип ажааган. Ол комбайнерин бо се-зонда алган хүлээлзэ — 300 га тарааны ажаары болуп.

Анык комбайнер Владимир Рассохин тилекчи болган Ша-триптен чыда калбаан. Ол ажил-агый гектар бүрүзүндө 15—18 центнер кымыл-тасты ап турар. Ынчангаш Торгалыгын сугат-тар черлеринде тараан тараа районда эң чаагай дүжүттү берип турары ол. Партия болгаш комсо-мол организациалар комбайнер-лер ортузунда социалисттик чарыш-ты эки организастап келген.

ХОНУКТУН ШАК БҮРҮЗҮН—ТАРАА ДЭЭШ ДЕМИСЕЛГЕ

Республикада дүжүт ажаап алышыкыны болгаш тараа белеткели

Сентябрь 1-ге чедир республикада 35027 га тараа култураларын кес-кен азы планга уур 14,2 хуу болган. Беш хонукта өзүлде 6,3 хуу болган. Таңды районун кескен тараазы 13210 га азы 18,2 хуу, Ааа-Хемни-ч — 7872 га азы 19,2 хуу бооп, сөө-лү үеде темпини дүргедидип турар-лар. Чаан-Хемчик, Тес-Хем районна-рын ажил-агыйлары кезизде алаан илдепкейлиг киргенер. «Бөк-Тей», «Сукпан» совхозтар тараа култур-ларынн эң кезин ажаап ап, ескел-лери мурнап турар. «Совет Тыва», «Тилелге», «ТКА 25 чылы» сов-хозтарда кезилде элзэн организастыг эгелзэн.

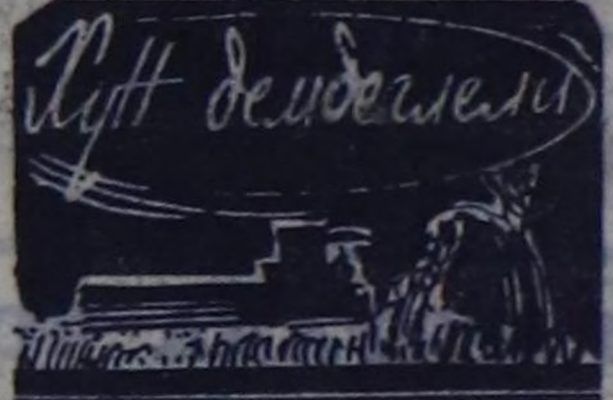
Республикада бастырган тараа 26970 га азы кескен тараанын 59,1 хууу болган. Ынчангаш 14330 га тараа бастырткымаан. Ылангы «Ме-жегей» совхозта кестинген 3406 га черин тараазы бастырткымаан. Оон чылдагаанын ажаап алышынын тех-никазын тектиктиг хандырылга-зын багый хандырып, артык кесектер четпейн, комбайндан тараа сөө-лүгезин эки организаставайн тура-рында. Таңды районда инитилен-биле 7924 га черин тараазы тавычала бастырткымайн чыдар.

Тараа хүлээп алыр черлерге чаа дүжүттүн 10590 тонна тараазы кир-ген азы планга уур 17,6 хуу күсүт-кен. Сөөлү беш хонукта 12,2 хуу немешкен. Ааа-Хем районун ажил-агыйларында тараа дүжаалдазы ор-ганизаастыг чоруп, 3841 тонна кы-зыл-тасты күрүне шыгжамырынга уруп, планын 25,5 хуу күсүткен. Тараа садар талазы-биле күрүненин план-чагыын Ааа-Хемин «Ленинчи орук» колхозу ескелерин мурнап кү-сеткен! «Октябрь» 30 чылы», «Ок-тябрь 14 чылы», «Коммунизмче орук» колхозтар тараа дүжаащы-нын эки темпиги чорудуп турарлар.

Таңды районда «Коммунизмчи херел» колхоз күрүнеге тараа са-дар планын күсүдөп чоокшулап, 300 тоннаын 365 тонназын дү-жаапкан. «Тилелге» совхоз күрү-не

ник шыгжамырынга 1782 тонна та-рааны урган.

Оон-биле кады элзэн хей ажил-агыйлар амга чедир дүжүт ажаап алышынынга болгаш күрүнеге та-раа садарынга түлүктөп кирбээнер. Бин-Хем районун көдз ажил-агый эргелелин начальниг эш Бакулин биле кол агроном эш Лутерскийн

чүчү-манай турары билинмес. Ол районга күскү доат эрте дүжөр хир-денде-ле амга чедир беш ажил-агыйлар чүгө «Тилелге», «Искра» колхозтар ажаап алышынга кир-ген.

Барымы-Хемчик, Бай-Тайга район-нарын колхозтары болгаш совхоз-тары чаа дүжүттүн тараазын күрү-неге ам-даа дүжаавааннар.

Дүжүт ажаап алышынынга ме-ханизаторларын чарыжы хуу бүрү калбарып турар. Балгазынын тараа-жыларын кыгырынын саугаар күш-ажылчы чарышка кирген ком-байнерлер дугайында эки медалер колхозтардан, совхозтардан каап ту-рар. Бин-Хем районун «Тилелге» колхозунда В. Икмулутинев, Ааа-Хем районун «Ленинчи орук» бол-гаш «Октябрь 14 чылы» колхозта-рында Н. Норкин, Н. Никифоров, М. Семенин, «Межегей» совхозта Н. Кнштейн, К. Попов болгаш оон-даа еске комбайнерлер ажаап алышыны-нын баштайгы хүннеринде-не эки темпиги ажилдап, чарыштың эг-елечилери болуп турарлар. Оларнын

кыгыры мындыг: «Онаадааны күсүткелен шаанда, шалден үме».

Республика солунары, радио бол-гаш телевидение тарааждарын чамыжын чоруп турарын докта-мал чырыдар. Ажил-агыйларын уауртукчулары, тускай эртемниглер болгаш партия комитеттери, көдз ажил-агый эргелелдери, СЭКП рай-комнары бо чугула ажилдың хажы-мынга турбас, ужурулуглар. Оларнын хүлээлзэ — тараа ажаап алышы-нын болгаш күрүнеге тараа садарын дүргөн доозарыне улаанган калды-даа инитиалымаан деткири, улам-на инитиалымаан деткири, улам-на инитиалымаан деткири.

Ажаап алышынын бо изиг-тү-лүк хүннеринде көдзөзүн ажил-иш-чилери бүтү ажилдарын хары угза чорудар ужурут. Тарааны ажаап ап тургаш, силос салышынын, болуун чөмөчкөзүн белеткелин уттуу болбас.

Тараанын ажаап алган черлерге чер аңдары агрегаттарын дораан ажил-дадып кийер. Эрте аныс аңдарыл-газын — бедик дүжүттүн үнзөзүн. Бо ажилды «Бөк-Тей», «Совет Тыва», «Элегес» совхозтарда багый эвес ор-ганизаастаан. Инчиза-даа республи-када инитилен-биле аныс аңдарыл-газын планы чүгө 5,5 хуу күсүт-тинген.

Доозарынын кырында

Беш чылдың баштайгы чылынын дүжүлүнү ажаалдамынче күр черин «Тилелге» совхозтун №9 бригаданы еске бригадаларын мурнап кирген. Кызыл-тас културалын кестирип ажаары ам ол бри-гадаа доозартуун кырында келген. Аңаа ажилдап турган комбай-нерлерин хей кезин август 31-де №8 бригадала ажилдаары-биле чоруткан.

№9 бригадала 460 га черин кымыл-тазын тавычалай кестир-лери чоруп турар. Мурнакын комбайнерлер Монгуш Сотпа, Ооржак Бликчак, Ондар Ленский олар артык 460 га кымыл-тасты үш хуу дүжүзүндө тавычалай кестиргеш, оон улаштыр ажаап кирер соор-ганы салган ажилдап турар.

130 тонна чедирер

Чаа дүжүттүн ажаалдамы Улуг-Хем районда ам кидин эгелзэн. Жа-нов атыг колхозтун шаңында 312 тонна тараа көмөчкөзүн. Ону хүн-дүс 20, кезже 16 киши соксаал чок-ка арылгаш турар. Тарааны курта-ры, арылгаш чамыналарга ажилдап турар С. Солунам биле К. Дамды-бол хуу нормазын 160—180 хуу күсү-дөп келгенер.

Колхозчулар Б. Бавуу, Р. Доспан, Ч. Сүрүмбей, комсомолчулар Р. Кы-

С. НАМЧАН.

СОВХОЗКА ДУЗА

Кымыла №35 профтехучилищ-енин сүргүлдери буудуруга өөредил-генин мастери Владимир Василь-евич Евсеевонун ууртулгазы-биле «Тилелге» совхозтун дүжүт ажаап алышынынга уур дузаны чөм-чир турар. Сүргүлдери бир ба-вуу №9 бригадала кымыла ажил-дап. Бир бөлүк №7 бригаданын тө-

вүнге 3 хүнүн дүргүзүлө 2500 тонна силосту салган, 570 тонна кы-зыл-тасты күрүне шыгжамырынче чүдүрүп чорударынга дузалаан.

Кымылдың башкы учалышын сүргүлдери сентябрь 1-ден эгелзеп совхозтун дүжүт ажаалдамында база ажилдап киргенер.

Ааа-Хемниң «Совет Тыва» совхозунун ком-байнерлери Чечен-оол Карашпай биле комсо-молчу Сарыг Алдын-оол еске өөрү-биле кады бо хүннерде дүжүт ажаалдамында кызымак

ажылдап, хүн нормазын ажыр күсүдөп ту-рарлар. ЧУРУКТА: Чечен-оол Карашпай биле Са-рыг Алдын-оол (оң талазында). Фото С. МОНГУШТУУ.

Чаа өөредилге чылы эгелзэн

Пионерж хөгүтү чай өрте бер-ген. Республиканын школаларын-да, бүтү чуртаазы-биле бир ле-мей, чаа өөредилге чылы сен-тябрь 1-де эгелзэн. Уруглар ол байыраладыг хүнү улуз өөрүш-кү-биле уткуп алганнар.

Бым, кааа, канчаар амытанга-нын өөреничилер бот-боттары-га, башкыларынга күзөлдүн-биле чугаалап турганнар. Оларнын чам-дыкты могаан мыштар-биле бүр-геткен пионер лагерлеринге тыш-танганнар, а ескелери туристтик по-доттар кылып чоруп, төрөң черин шийчелеп, бойдустун чу-румалын хейнү көргөннөр-даа. Ада-иезинин ажилында дузала-жып, ажалыг ишти бүдүргөн-нөр база бар. Тараанын хоралыг дайынын болуп эргелери өлүргөн-нөр оларнын аразында өвөөш өвөс.

Кымылдың №2 школанын өөреничилери чаа өөредилге чы-лы база-ла өөрүшкү-биле уткуп алганнар. Сентябрь 1-нин бү-дүзүндө ол школанын өөреничи-лери боттарынын башкылары-биле ужуражыр дээр чыгып келген-нөр. Ак-ак хейленерлиг, кызыл галустарлыг уруглар класс-каа айы-биле чыскаалыпкан. Билин, күжүн харам чока бээр башкылары оларын мурнунга

тургулапкан. Ада-иелер база-ла чыгып келгенер. Школанын ди-ректору Монгуш Очурович Дам-зынчап, өөредилге эргелечизи Наталья Акимовна Мустурюкова, эл-ие комитетинин даргазы Г. Санжаа олар чаа өөредилге чы-лыны уругларга байыр чедир-ген.

Школанын ажины бир дугаар ажалды кирип турар, чаа чели хар четкенин утуктуу класстарын өөреничилери, башкылар хүндү-кел, сагыш салышыны-биле ут-куп алган. Эң-не бичилер, 30 киж, партаалар артында олу-ру-

гулапканнар. Өөренир өрээдин «класс», баштайгы утуктерин би-жиң өөренир херекселди «самбы-ра» дээр деп чүвени олар билди алганнар. Рая Сат, Мира Олен, Чойган-оол Монгуш, Грима Арак-чаа ышкаш ынгыт бичи бириг классчылар ам өөренир кирилкени ол. Оң чыл өртөгө олар боттары ышкаш ынгыт чаштары сентябрь 1-де база-ла утукту алырлар. Хей чылдар иштинде бичи тургалар кирилкени келген уругларга анык башкы Татьяна Аракчаева Намчылак бириг классчылары кези дег чыгып-чымак хүлээп аде-

гаш, өөредип эгелзэн. Утуктуу класстарын өөренич-чилерин өөрүштүтүү база кызы-лаар чок. Чүте дээрге олар да-раазында класстарже шилчээш, чаа программа-биле өөренип, чаа билгени чедип ап эгелзэн бол-гай. Өөредилге чылы-биле силерге байыр чедирбешаа, чедикши-ниң болурун кызылдуз, эр-тим уруглар.

М. СУГЕ-МААДЫ. Чурунта: Т. Намчылак башкы-нын өөредип эгелзэн бириг клас-счылары. Фото авторнун.

МАЛГА ЧЕТЧИР ЧЕМ-ХОЙ МАЛ, ЭЪТ, ДҮК ОЛ

Тиилеп үнгөн

Току районун «Май 1» колхозунун баштаар чери малга быжыг чечир тургузар сорулга-биле ийи ситенги бригадалар тургускаш, оларны сес аieno кылдыр органиаасташ, нинтиан-биле 145 кижини быжыл-лаан.

Колхозтун ситенг кезип белеткээр кол черлери Арга болгаш Чумуртут. Аргада бригаданы коммунист эш А. Байжык, Чумуртутта бригаданы эш Л. Камбу удуртуп турар. Бригадалар социалисттик хулаалгелерин ап, аразинда чаркыл ателеринер. Социалисттик чарыштын баштайгы түн-пелинде бирги черин Аргада эш Байжыктын бригаданы өлөшөп, Кызыл түктү болгаш акша ша-налын алган. Чумуртутта эш Ком-буну бригаданы ийги чери өлөшөп.

Анык бригадир эш Комбуну бри-гадазында коммунист эштер Н. Хан-ды-Серен, А. Шахтар-оол, мурнакчы колхозчулар эштер А. Чылбак-оол, А. Самы-оол болгаш өскөлөр-даа анык бригадирини органиаастаар ажылгында дуулажып, арга-сүмезин берип турар. Бригаданын планы улут, оуу ылааыла күөседири сорулга салдыган. Бригаданын бүтү кези-гүнери чыгыс өп-сеткилдиг, күжө-ниникиниг ажылдап, хун бүрүнч онзалгаларын акыр күөседири келген. Бригадалар аразында социалисттик чарыштын ийги ол хонгууну түн-пелин үндүргөн. Чумуртуттун ситен-чилери 200 тонна ситенг белеткээр планын 68 хуу, 200 тонна ситенг са-лыр планын чус хуу күөсөткөш, 2600 моондак буту-бүтү чечип бе-

леткөш бирги чери өлөшөп. Болжол баштаар чери, партия органиаадым бригадала Кызыл түктү тымсы-шаан, 30 рубль-биле шагнаан.

Чумуртуттун ситенги бригаданын партияны ажыл эки тургустунган, ону хоочун коммунист, башкы эш Наалым Ханды-Серен удуртуп ту-рар. Агиткуулус доктаамал үнүп келген, кинону 4 катал көргүсөп, алды лекция көмчүтүнгөн.

Чумуртут бригаданын мурнакчы, күш-ажылга кызымак кижилерин демдеглери чугула. Айт машиназы-биле ситенг кестирип турар эш А. Чылбак-оол, бөлүктү коммунист эш А. Шахтар-оол, повар эш К. Баа, са-раат салымчылары эштер А. Байжык, Д. Далай-оол, А. Самы-оол, мал че-миник белеткелдине кижип турган өөреникчилер Тана Чыкыма, Тана Мыйгакчык, Сама Байчык болгаш өскөлөр-даа мал чечиниң белеткелди-не шолбоннар-дыр.

Эш Комбуну бригаданы ам-даа 70 тонна ситенг кезип белеткээр, ол ажылды кыска хууаада күөсөткөш, дүжүт ажаал алышкынчы кери-теринге белеп.

А. ДОРЖУ.

«Мек-Тей» совхозта 750 баш мыйыстыг бода мал бар. Ол ажил-агый-мий ажилчылары оларга четчир санын чечип — ситенги болгаш та-раам мал чечиниң белеткээр. Амгы үеде оң бирги бригаданын кукуру-заны силостап турар. Кукуруза силостун тырык базарына транпорт хунуу бадры дагмап келир, ону А. Дорохов башкарган. Бодунуң ажилында ол мек-тейликтерин хундуктелим чаалап алган. Бо чурукта А. Дороховтун ажилын көргүсөк.

Фото Г. Сиротинни.

Сорулга—1011 тонна

Бил-Хем районун «Тиилеп» кол-хозу бо чылын нинтиини малыга 1011 тонна ситенги белеткээр со-рулгады. Бо улут ажил-херекти че-диникиниг күөседири дээр колхоз баштаар чери, партия, комсомол ор-ганиаасталары чугаалажып, 60 чы-лын ситенги эки үгөн Бегра болгаш Довук ховуларында 380 тонна ситенги кезип белеткээр, оң пресетеп кааны 260 тонназын Сушта төп су-бараан фермазын дөмөкөрлөп өскөп сарааттаган. Ситенг белеткери 27 улут-биче сараат тейилештер белеп үтүлгөн.

Ситенг белеткелдине ийи брига-далар үстүнгөн 25 кижиле ажилдап турар. Оларнын хей кизи комсомол-чу-аныктыр, школачылар бооп турар. Ситенги бригадалар ситенги колхоз-да айт машиналары-биле кестирип,

кестинген ситенги кургаары билек-уур пресетившан, оң артаанын алаа бөлүп сарааттап турар.

Колхозта партия, комсомол органи-аасталары ситенге ажилдап турган кижилер ортуунда социалисттик чарыштын органиаастаан. Оң түнчелин беш-хонуктап үндүрүп турар. Август-тун сорулга неделагында түнчел-биле аштыра №1 бригада 600 тонна ситен-ги сорулга хунерге чедир белеткээр, чарышма тымлекчи бооп, шыячир кызыл ымылди алган.

Ситенгчилер мал чечип чүгө 1011 тонназын белеткээр эвес, аргалык болза, ону ажаар сорулга салып ту-рар. Иччала-даа ситенги бригадалар мезгилеасталышынан ситенги нурталайында-ла айт машина-лары-биле кестирип, ажилды түшпөш байдалга чорудуп турар. Сараат са-

лыкчыларында эсе, машиналарда-да, ситенги волокуша-биле сөөртү-рунде-даа аныктыр, оларнын хей кезип школачылар бар турган. Те-рөөн колхозтун бүтүрүлгелеринде аныктыртын ыччалдыр кижип ту-рары мактангыч-ла хыры. Иччал-ажок моон солгаар ситенг бе-леткелдине кизи саны улам азая-жырып, оң-биле калы ажилды бу-дуркутуу куулаарын калжы баш-таар чери өскөрбөй турар. Кызыл ажилдар ам-даа ыкка хей. Ша-гө өрбайтан. Колхозта чаа дүжүт ажаал алышкынчы баз ателерин. Колхоз баштаар чери кичине-гил чүгө ажаал алышкынчы ула-нып, ситенг белеткелди чугулаап көрбөй турары элентип.

Бистин көрө.

Темпини дүргедедир

Нинтиини малыга четчир че-стирүп тургузар—ол дөргө малдын баш санын өстүрүп, оң продукттуг чорутуп бедири дээрн өлүрү. Бо та-лазы-биле Улут-Хем районун «Улут-Хал» совхозтун ажилчына-ры улут ажилдарын бүдүрүп, мал чечиниң белеткелдине темпини улам-на бедирип турар. Август 25-ке чедир 2269 тонна ситенги кезип бе-леткээр, 1315 тонна кукуруза силос-тап салган.

Мал чечиниң белеткелдине эш С. Ревник эргелекчиден Кок-Чыраа салбырларын улут ойлуп турарын демдеглери чугула. Салбыра эштер Д. Бирде биле С. Мамылай удур-тан мезгилеасталышкан ийи эвөөн ажилдап турар. Салбырнын ситенги-лери август 25-ке чедир 1295 тонна ситенги кезип сараатташ, бодунга онаашкан планын 108 хуу кылдыр күөсөткөн. Салбыр эргелекчиси эш Ревник, партия эге органиаасталы-нын секретары эш Доржукай олар ки-жип-биле ажилдап билер болгаш органиаасталы чорутуп көргүсөткөн. Салбырлар, бригадалар, эвөөндөр болгаш түс-түс ажилчылар аразын-да социалисттик чарышты калжыткан. Кок-Чыраанын ситенг белеткээр эвө-нодары сорулга беш хонуктун түнө-

линде бирги чери өлөшөп, 25 рубль-биле шагнаган. Эвөөндөр мурнак-чыларын хулаалгелерин хун бүрү эу-дуртуп, К. Суруч-оол, С. Хуураа, С. Макавкин, Д. Далай-оол болгаш өскө-лөр-даа хун бүрүнч нормазын ту-гүлү акыр күөседири келген.

Ситенг кезип белеткээр талазы-биле ажил чымык салбырларда ыкка оо-жум чоруттунуп турар. Хайыракан, Аргы-Бажы, Келдерге салбырларда ажилчыларын куш-ажылга багыт органиаасталышкан. Оң түнчелинде салбырлар планын сорулгаарын ба-гай боттадырып турар. Аргы-Бажы 1028 тонна ситенг белеткээр планын-да август 25-ке чедир чүгө 290 тонназын белеткээр. Хайыраканнын планын 656 тонна, кытааны 425 то-нна, Келдерге 436 тонна ситенг белет-кээр планын чүгө 220 тонназын белеткээр. Бо салбырларын улуту-чулары эштер Бугаа, Чаламба, Ан-дреев олар органиаасталы чечмелер алабы келгенер. Салбырларда мал чечиниң белеткелдине ажилдап ту-рар машина-техниканы багыт ажил-лап, ситенгчилерин ажилдарын таарымчалык байдалдар тургусту-мааны-биле ситенг кезилгелерин тем-пини куу болуп берген.

А. АМБАРЖЫ.

Хундуктелдиг кизи

Шагаал-Аргы хоорайнын чурт-такчылары барык-ла шунту та-нымыр бир кырган бар. Оң дег ки-жилерге элти-өздөн, биче-сег-килдиг, бодун, буулу-ла кижип-анг кизи ховар. Хоорай база улут, чурттакчылары база хей болгаш, ол хиреинде-ле улут оңу чүтө таанымыр?

— Ам алдан бештиг мен пийн, маада 1937 чылдан бээр чурттан, чонумга бараан болуп келдим. Черле мичаш шаанда калдым дээр амдыраалды көрдөм дээр! Чүгө хуунааа өскөш, тыва чонну чонулааган хосталы соода ам чыры көрүп, караам ажаан кижип-дир мен пийн — деп, ол чүтөлгө.

— Ам калы кам ажилдап кел-диңер, кыргы? — деп оң айтты-р бис. Оу уаангыр эрес карак-тары-биле мый, бээр көргүлөш: — 1940 чылга чедир райпо ба-рынын туттун, алаа тааныма-дап-даа турдун-на. А чогуу үзү-төд чон тааныма алаанынга 34 чыл бодун. Оу үе дөргө алдар-га-ла белеп болдурун ийи. Чынын-ининде — чыстыг-диктирөөш-кенин, кыштыг согулда — хат-шуурганымга чонну хөргөп-элн камгап, карак шибейн

таанымадан деп чүс амыр бе-деп, кыназы-биле таймалылар. Кымыл ол? Ол болза Шагаал-Аргы хоорайда хундуктуг кижилерин бираан — Кыргысе Се-ренович Оппай-дыр. Ужөн дөрт чыл иштинде улутка чок, ак сеткил-дик ажилдап, райпо коллектив-ниң кеңигүнеринин чоргаарын болгаш ачымыс кижизин апарган кырган-дыр. Бодун-даа болза, харысгалыг болгаш берге ажилы дээр алаа өөрүн четти-риникиниң чымыс сөстөрүн че-дирер алаа бис.

— Ам кыскажы үнүп, дышты-ны ой келбөөн бе, кыргы? — деп, сатыш чован оң айттыр бис. Ол арай шыжыккан даа чүс-дө, кыскажы-биле харылаар: — Алдан бештеме-даа ам-даа кырымаан болгаш ажилдар мен. Электен кырымачыдан, дымжын баары бээр кайым болур.

Бистин хундуктуг кижисе Кыргысе Сереновичниң бүткөн бүдүжү мыйды кижиле болгай. Ийе, ажал — оң амдыраалы болгаш аас-кежип-дир. Ол оонун-биле мичаар-ла болууна!

М. САДЫ.

Улут-Хем район.

АГИТКУЛЬТБРИГАДА ЧОРУП ТҮР

Хун чаа-ла даг ар-тыче ажитталып бар чорай, а ситенг белеткээр, хөдөөн сөөктөн, сараат салган кижилер бичи-даа соксаш дивейн ажилдап турганар. «Автоклуб» дээр бижики-ти машина маннап че-дин келген, ситенги бригаданын төвү — өт чанында көп турушту.

— Концертчилер кел-ди — деп, бир кижиле ал-гыра каапты.

Машинадан кезек ки-жи үнгөш, чамдыктары ситенг белеткээр, бир кезеэ хөдөөн сөөктөн, сараат салган улутка чедер-дилер. Бистин школа-мыстын коллективин ситенг белеткелдине ажил-дап турар бригадала шөфтөп, дуулажып тур-ган чүс. Бир кижип турган:

— Улут үлө бу-дур, нинтиини малы-га чеч белеткээр турар

ажыл-ишчилерге кон-церт көргүзөр дээр кел-диңиз, шунтуларын ча-зал-тур бис — дээр тараз: ситенг бригадала-рынн төвүчө халты-лар.

Имир дүшкөн, тараа-жылар, ситенгчилер ко-еу турлаанга шунтуу чыгылып келген, концерт эргелен. Автоклубтун ойнакчылары хей эвес, оң ийи-ле кижип, ботта-рынн концертн ийи-нү ыры-биле ажитты-лар. Оң соода артисттер боттарынын түс-түзүндө күөседири программанын-че кичиритилер.

Брамылар Ооржак Хоомеялыр - о о л д у д, Александр Ооржактын орус, тыва дылдарга күөсөткөн мрларын. Га-лина Кустургурун та-нышын, 68 харым хөг-жүмчү Николай Гречко-вич орус, тыва алга-ларын мандалынга кү-өсөткөнн көрүкчүлөр диктигит адыш чы-кашкыннары-биле үзөп олурганнар.

Ховуну ажил-ишчи-леринге бараалгаткан концерттин програм-мазында макталдыг бол-гаш шоодулуг, кижилерин ажилында, амы-дыралында холбаккан уран-чечен номчулгалар база хей болган. Авто-клубтун артистери «Шекпэр» совхозтун Ийгилакта тараажи-ларга болгаш ситенги-леринге солун концертн көргүсөш, чөөк кавыда хову тургаларынче хал чорутканнар.

Байын келген, чуу мыйды артисттер дээр-ин номчулгалар со-нуургаары албан бол-гай. Барымы-Хемчи ра-йонуну Култура бажы-нынын Монтуу Дыры-панга удурткан агит-

куальбигадалынын ар-тистери-дир. Эш Дыры-панннын коллективн ра-йонун ажилчы чонун-га солун программалыг концерттерн дыкка хейну бараалгаткан, а көрөниң ажил-ишчиле-ринин доктаамал аал-чызы болурунда аылда Барымы-Хемчи райо-нун калжы районнарга база барып, боттарынын концерттерин көргүзүп келген.

Агиткулт бригада чүгө концерт-биле кы-зыгаралатпайын, фер-маларга, бригадаларга агиткууластарын үндү-рүп, лекцияларын, бес-едаларын кылып чорут-тур. Бригаданын програм-мазында кол чери па-ртиянын ХХП сьезин-ин шиптирлерин пропагандалаары ээлеп турар.

Х. МОНГУШ.

КУШТУ ЧЫЛ ПЛАНЫН КҮҮСЕДИРИНЧЕ

Барымы-Хемчи районун мур-накчы малчынынын хуралына республиканың мурнакчы малчы-нарынын чөвүл хуралынын ажи-лынн түнчелдери болгаш районун малчынынын сорулгаарынын ду-гайында атырыгы чугаалажы.

Барымы-Хемчиликтерин к у ш-ажылчы чедикчилеринин дугайын илеткелди, СЭП райкомунун бирги секретары эш Т. А. Стад-оол меде-глөөн. Районун малчыныны бирги чартык чылда мал продуктуларын бүдүрерин еркен чыл-биле деңгээр-ге, эътти 20, сүттү—19,5 хуу хей болгаш күрүгө саар сүт планын—128,8 хуу, эътти—124 болгаш дү-тү 140,9 хуу күөсөткөн. Районда 8 кукуруза чоруп чус хойга онааштыр 100-төй 118 чедир хураганнарын камгалап алганнар.

«Барлык» совхозтун Бижи-т-Хал сүт-бараан фермазынын саанчы-зы Александра Хертек бирги чартык чылда бир инектен 1250 кг сүт саап, соңчарыштын мурнуку олу-рунда чоруп турар. «Барлык» сов-хозтун хойжуу Куулар Тас—3,2 кг, «Большевик» колхозтун хойжуу Хо-мушук Базы—2,6 кг дүктү чымыс кыргылаада хой бүрүзүлгөн алган-нар, күсүк агарлашкын дүгү-биле ол саннар улам-на немежир.

«Барлык» совхозтун Аксы-Барлык салбырында анык шарылар калар-чылы Хоомушук Астанчык шары бү-рүзүлгөн хонукта ортумак немеде деңгелдин 830 кг чедирип турар. «Шекпэр» совхозта хойжулар Оор-жак Агыр-оол, Доржу Ооржак, «Барлык» совхозтун Бижи-т-Хал сүт-бараан фермазынын саанчыны Хоомушук Кок-оол дээр, оң-да эсе оң-он мурнакчы малчынынын саны көвүдөп турарын демдеглери өөрү-чүт.

— Ам чугаа чыл планынын кү-өсөткелдин дугайында чоруп турар. Бо талазы-биле хандыр белепн көр-болза, чечестер бисте хей—деп, эш Стад-оол чугаалаан.

Район төрүүр 100 баш малга онааштыр чүгө 61 бызаа, 85 хура-ган, 47 анай камгалап алган.

Күрүгө дужаар малдарын чыгыс семитилгелерин эки шынарлыг чорут-тап ужурунда, куу деңгизин мал-лар дужаары районун ажил-агыйла-рында ам-лаа улумчалып турар. Чи-жээ, чартык чылда колхоз, совхозтар-нын күрүгө дужааган 369 инек-теринин 127-и арган болган. Чүгө бо чылгааган-биле чартык чылда кү-рүгө эът дужаар планын «Шек-пэр» совхоз күөсөткөн.

Амгы үеде ажил-агыйлар күрүгө дужаары-биле 270 баш бода, 10266 баш шөр малдарын семитилгелге үс-көн саазын кырынаа саап турар. Моңу малгыт хынал көргөн болза, семитилге органиаасталы эвес ту-густунган. Малдарын дүм, хун ишти-не каларбас, немелде чечер болгаш минералдыг чечер-биле норма бау-гаар чечербейн турар.

Малдарын деңгелдес, каларын дээр төлөвир алыр билинмес. Рай-ком секретарынын илеткелдине алырга, ажил-агыйлар күрүгө сүт дужаар планын акыр күөседири бол-рунун магалыла бар.

Дүт, эът планын күөседири талазы-биле бергелешкиниг байлаа та-варжып болурунун шипиниң чамдык ажил-агыйлар амылааштан-на, алылаа «Барлык», «Шекпэр» сов-хозтар көргүзүп турар. Чижээ, «Бар-лык», «Шекпэр» совхозтар катал план баугаар күрүгө 206 тонна

Немей бээр дээш

Республиканың аш-чөм улөтүр аргелелин хлөб бүдүрүр заводтары-нын аразында Чалааа хоорайнын хлөб заводу август айда интир про-дукция бүдүреринин планын хууса-зынын мурнунда күөсөткөн. За-водтун ажилчынары ам 3,5 муң рубль түнүг продукциям немей

эътти дужаар болза, район хойнуу баш санын өстүреринге 5000 баш хой чөтпөс деп районун кедээ ажил-агый аргелелинн тускай өртөмнелери са-нап турар. Дүт дужаалаа база ол совхозтарда бүдүрерининг байлаа-лаа чүтүп турар. Оң мал чылдааган — малдын баш санын өстүреринг бол-гаш продукциян көвүдөдиринин деңгизинг аргаларын номжак не-тердеп, малды четчир санын чеч-нер-биле хандырбаанында болур. Эрткен чылдарын чөтөстөрүн бо хунерге чедир шиптирлин-биле чал-лапала.

Август 25-тө байдал-биле алырга, ситенг белеткелдин район чүгө 41,1 хуу күөсөткөн. Малды тарып бооза-дыры болгаш күсүк агарлашкын ор-ганиаасталы өтөлөөш. Чамдык хойжу-лар хураганнарын ам-даа үсөөш. Тускайлап каларып турар кошкар-ларга немелде чеч бербейн турар. Чамдык малчынар ситенг белеткелди-ге бөгүнчө чедир кирбээнер. Район-нун колхоз, совхозтарында мал ажи-лында 400 ажыг кижип бар. Оларнын бирээни-ле 10—15 тонна ситенги бе-леткээр болза, районга нинтиин-биле белеткээр план бо хунерде ажыг күөсөткөтүн турар ийи.

Амгы үеде малчыны бүрүзү партия-нын кичаңгелеринин төвүндө туруп турар. Малчынынын шалын төлөвирин 40 хуу өстүргөн. Мал бажын өс-түрүп, оң продукциянын бүдүрерин көвүдөткөн дээр малчынынга не-мелде төлөвирин тыпсып турар. Чүгө-ле бо чылын бээр районун 31 мал-чынынын чыктык дээр шаңааларын тыпсыкан. Оң аылда, ажи-аылда малчынынын барык-ла бай-ырдалыг хунер азы хураалдар та-варыштыр көргүзүп, хундук сам-бырларынга демдеглешкан, өртөк-төк белеткери тыпсып турар. Райо-нун автолакалары улөтүп болгаш аш-чөм бараанынын малчынынын аалдарына чедирип салдылаары чан-чыл болган.

Партия болгаш чазак бо хире са-гыш салып, бүтү-ле таарымчалыг байдалды туртууга турда, чамдык малчынар ажилында харысалаа чок, мал чечиниң белеткелдерин-ге кичирешеп, хуу өчүзүп өстүрерин орадалжып турарын илеткелчи шын шүтүмчүлөөн. Чижээ, «Барлык» сов-хозтун хойжулары Монгуш Келен, Сарыгал Данов, Монгуш Чапанов олар 100 хойга онааштыр чүгө 68—61 хураганнар алган.

«Шекпэр» совхозтун Дөң-Терезин салбырында өшкү каларчылары Кес-тин-оол 100 өшкүзүп деңгел-ле 16, Усангыр—42, Калдар-оол—37 анай камгалап алганнар.

Бо алы үнгөн болгаш өскө-даа ол ымык малчынар күрүгө ажилы бербес, чүгө азырадыр хонугт кижилер-дир. Ийди кижилерин нинти-ин мал ажилында бичи-даа кааа илепн тургускан херө чок.

Болжол, совхозтарын удурткуч-ларын, малгыла партия органиааста-ларын мал ажилында коммунисттер, комсомолчуларын кирип ажилда-рына кичаңгел салга чогуур.

Ам сорулга болза, районун партия, совет, хей-ини, ажил-агый органиаасталынын талазында бу-гү-ле бар куралдарын чөп ажил-лап, бо херекке нинтиини күжү мо-билиаасталарында хамаржыр.

Хурал довулган соода районун кедээ ажил-агый өргөлөп 40 ажыг мурнакчы малчынынга өртөмтөк бе-леткери тыпсыкан.

Т. ТАЛАНЧИК,

«Шынын» тускай көрр.

ХОЙ АЖЫЛЫНДА ҮНДЕЗИН ХЕМЧЕГ

ТАРЫП БООЗДЫЛГА

Хой ажилында харысгалыг үе келген. Ол болза сен-тябрь — октябрь айлар дүргүзүндө хойларын чалымыж колхоз-а—8 муң болгаш Эрини районга—30 муң хойларга сууа аждержилген чоруткан.

Уксаалыг кошкарлар болгаш төрүүр хойлар боттарынын ук-саазынын база продукттууну талазы-биле белик шынарды болза, чүгө мичаарла оларнын уксаазы эң дөргө болур. Ук-саажылыга хей чалалыг болганда, малдарын аразында про-дуктуулугун, тургузунун болгаш уксаазынын талазы-биле теринин, эки, ортумак болгаш багай шынарлар турар. Кош-кар-даа, хой-ла талугне уксаа талазы-биле дең салдарлыг, мичалаажок кол роль буудурукчуге онаажыр, чүгө дөргө төө-рүүр хой бүрүзүлгөн 1-2 хураганын ап болур бис. Иччаарга тарып боозылга турда, кошкар бүрүзүлгөн каш муң башты ап болур.

Моон ужурунда уксаажылыга ажилында буудурукчуу ыла-мыладыг шилип алыр керек. Сууа аждержиле үеинде тө-рүүр муң хойга онааштыр 40—50 кошкар негеттиктер, ич-чаарга оларын чамдыкынн шынары эки, өскөлдерин орту-мак болгаш багай-даа болуулары чугаажок. Иччаанаш олар-нын төлдеринин шынары база мыйды болур. Бо чорук мал-дын уксаазын экижидер дүргөткөш, харын-даа ажаа моон-дак болуп, чыгыс чегре тапталып туруу бөөр.

Ийди болза-даа сууа аждержилген талаалыкчылар ам-даа хей, олар хой ажилынын экижиринге моондак казып, эко-номика талазы-биле улут көгөрлөм таарыштырып турар.

Эрткен чылын «Шекпэр» совхозка 9 муң, «Найрал» совхо-ка—9,8 муң, Танды районун «Революциянын чалымыж» колхозка—8 муң болгаш Эрини районга—30 муң хойларга сууа аждержилген чоруткан.

Бөдүн дүктү хойларын нарын болгаш чартык нарын дүктү кошкарларга хайнактап болурунун база бөдүн болгаш чартык бөдүн дүктү хойларын экижидерин ажилы чоруп турар бистин республиканын колхозтарынын болгаш совхоз-тарынын мурнунда ажил-агый бүрүзүгө бүтү төрүүр хой-ларын тарып бооздырып чедип алыр, ажаа чүгө урегит кош-карларын ажилгаар деп сорулга салдыган. Бо сорулганы күөседири чорук хойларын шынарын экижидеринге улут-биле дуулаар.

Тарып боозылга зоотехника талазы-биле ужу-дуулааган аылда, экономика талазы-биле база улут ужу-дуулааган. Бирээде, буудурукчу кошкарларын тежеринге чарыгал 3—4 катал аждержиле, чүгө дөргө сууа аждержиле чок болганда, олар каш катал ажаа хөргөткөткөн. Ийи, белик унелг кошкарларын ажилында хойларын дигит деңгизин, дүккүр болгаш оң шынары дүргө-биле бедири. Ийдиң чиктеги көрөли: Прасноярскийн «Экижиктер хөвирини» дигит дең-гизин 92 кг болгаш 14,5 кг дүктү бээр №16368 база Кызыл-дың тарып боозылга станциянын дигит деңгизин 104 кг болгаш 12 кг дүктү бээр №91338 кошкарларынн урегин ажилдап турган. «Өк» совхоз ийи чылын дүргүзүндө эки хураганнарын ап турар, оларнын төрүтүгөндө деңгизин ийи-төңдө 4 кг, чалгыс төрүтүгөндө — 5—6 кг чедип турар. Иччаарга совхозтун бөдүнү кошкарларын алган хураган-нары 3,2—4 кг бөдүн төртүтүп турар.

Кызылда курстанциянын

Ховалыг Дамбаевич Дизигир Кара-
Туругнууд чаагай ойттуг серийн чай-
лаанга кодан хожо семиртин чайлаг-
даткан.

Коммунистер Ховалыг Дамбаевиг Дизигир биле Монгуш Чептуг-олоовиг Седен — «Найраг» совхотугу Ур-бун салбырынны мурнакчы малчы-нары.

ил-Дагга
спан-оол
гаш хуу
хейла-
тулга-
Чөнүкү
изидиле
аа чедир
-би н е
чорук
арын де
нышу-
рлыкты
га, Мөң-
зэй н
хей-ни-
н үрзэ
-бу тала-
дэды Со-
ларды су-
улгенер,
и, истега
рентери

птуру башка-ла чөпчөрсөйөтүрүлүп
дөхөк кырында экономика талаш-бу-
ле санжыгалга кылыгы жерилга бр-
рык-ла чөк бөлүр-лүр.

Инчагаш санал чул тизе, жол-
ажыл-агынын култураларынын
хэзкелеринин болгаш мал хорал-
чыларынын ертөн улагтырлар, ола-
нын-биле демселди организациза-
циян куштелдир, ачыларынын бол-
гаш бэстелбелчиринин материал-
дуулуугунын улагтырлары бөлүр. О-
ак-браттанынын болгаш хэзкелер-
ин улаулар — ситен шөлүн өн-
жирер, дүштү чымдазын элбедир
мал бакыр астуур-лү дээрин ба-
лип алыр: берге авес. Он туу-
нелине чонун материалды чага-
чору улам бедир болгаш чүртү-
экономикти күчү-шымды улам би-
жыгар.

Е. ЧАПЫЕВ

дуп берген-даа. Ол кошкарны ест
кошкарлар-биле Шалык Шей дээ
зинге калартып каан турган. «Те
Хем» советтүп мал эмчизи эн Ш
дыг бир-ле батал Шалык Ш
аалымга келгеш, деңгиз
чоктап каан.

ЧУРУКТА: Мөөсдүн туд
азаларын уаутукузу,
нуд профабал комитетин
газы эш Чүзү-биле балу
жулар Азия төвүнү турас
нын чамында.

Фото В. Фунтиков

БОДАНЫП КӨРҮ҈҇

Арагаалар, дулиган херек
дир чоруктар-биле земиселди

тедидир талазы-Биле Коммунисттик партия болган совет чызак кыялына боттандылар дегенде Чарымты кулап алган. Ошол тилер кичи бүтүп бодандырып вет кичилерин камгалап тур документалерге холбоштур.

Ахчик районуна "Чыра-сохокувту Хорум-Иг салып" мал эчилери В. Серожней В. Мангалпан оларын "боданы-лер" деп сатгындыр ай келте.

Владимир Серожней кичи 1955 чылда Хорум-Иг салып аймалды берген. Муруну чы-оо кя аймадан, малчыны чы-

талым-даа турган. Ховалым М
пал алдан хар чөдө берген ки
лар өбүл кеткен, хоолуу мал
Шинил-ла көрбөсүн чүгөзө
бөөн көтөз чөп» деп болур, ан
ла үгөргө-чүдөз көргүзүр ү
көжүм-дү.

В. Серезкиндей сөзүтү ыде
же ханзават, ажылыкта хары
ажылычтында э-алар чо
ган. Аалдар кезип, каш хоуду
галал чоруп бер. Барымч
районче каш чоруп калар, Кы
жалыкка, Ак-Довурканка 6—7
аргалалаш кезип. Мал ажылы
лазым-биле улут харымсалды
алдым, ас-алдым, кезип, ас

[illegible]
